

Muurplanten

Inleiding

Op muren kunnen tal van bijzondere planten groeien. Het valt echter niet mee om zo'n begroeide muur te realiseren. Moderne muren zijn gemetseld met portlandcement. Zulke muren zijn keihard en de voegen zijn mooi glad. Voor planten zijn ze ongeschikt want die hebben juist verweerde, oudere muren nodig om te kunnen wortelen en groeien. Bovendien is het cement veel te basisch (hoge pH) waardoor planten er niet in kunnen groeien. Voordat een muur verweerd raakt gaat er al gauw 50 jaar overheen. Langzaam, onder invloed van zon, regen en vorst, komen er kleine oneffenheden en spleetjes in de muur. Hier kan organisch materiaal blijven liggen en vervolgens kunnen de eerste planten zich vestigen. Juist omdat het zo lang duurt voordat een bestaande muur geschikt wordt voor begroeiing is het zaak om zuinig te zijn op begroeide muren.

In de tuin is het echter heel goed mogelijk om een muur te maken speciaal bedoeld om muurplanten een plek te geven. Zo'n muur kan gestapeld worden of gemetseld met speciaal voor dit doel gemaakte specie.

Muurmilieu

Op een muur kunnen uiteenlopende planten een plek vinden. Op een klein oppervlak verschillen de milieuomstandigheden namelijk aanzienlijk. Zo is de bovenzijde van de muur veel droger dan de onderzijde, en is de zuidkant veel heter en droger dan de noordzijde waar het veel koeler en schaduwrijker is. Natuurlijk moet hiermee rekening gehouden worden met de plantkeuze. Over het algemeen zullen varens aan de schaduwkant, enigszins vochtig, moeten staan. Bloeiende planten komen in de zon, waarbij de meest geharde soorten zoals vetplanten op een plek aan de droge bovenzijde van de muur kunnen groeien. De hoeveelheid zon die de muur krijgt maakt tevens uit of de muur al of niet sterk uitdroogt.

Ook maakt het veel uit of de muur een grondkerende functie heeft (de grond houdt vocht vast). Met name de onderzijde van de muur zal meer vocht kunnen vasthouden.

Stapelmuren

Puin is de basis van de stapelmuur. Kies bij voorkeur zo divers mogelijk materiaal. Bakstenen die gebruikt worden voor binnenmuren zijn vrij zacht en verweren gemakkelijk. Stoeptegels, eventueel doormidden gebroken, stapelen stevig maar zijn te hard voor planten. Tussen de verschillende soorten steen ontstaan openingen. Deze kunnen volgestopt worden met grond, liefst verschillende soorten. Ook kan er hout in verwerkt worden. Wie wil metselen kan ook z'n gang gaan, een voor planten geschikt mengsel is 6 delen metselzand, 2 delen kalk, 3 delen leem en eventueel 1 deel compost.

Voor uitgebreide informatie over het bouwen van stapelmuren zie Groentje 2001/9.

Klimplanten

Nieuwe, gladde muren moeten eerst verweerd raken om muurplanten te kunnen herbergen. Dat is een proces van jaren. Wie toch snel groen wil in plaats van steen kan ook heel goed voor een eenvoudiger oplossing kiezen: klimplanten.

Bij de keuze voor klimplanten is het goed om een afweging te maken of de plant zelf hecht tegen de muur of geleid wordt door bijvoorbeeld draden of een hekwerk. Beide groeiwijzen hebben voor- en nadelen. Planten die zelf tegen de muur hechten zijn gemakkelijk, ze hoeven immers niet geleid te worden. Het zijn merendeels echter fikse groeiers en om ze in toom te houden is een hele klus; vooral als ze eenmaal flink de hoogte in gaan is het lastig om ze met de snoeischaar bij te houden. Over schade aan een nieuwe, gladde muur hoeft u zich geen zorgen te maken. Alleen oude, al verweerde muren kunnen er last van ondervinden omdat de sterke hechtwortels de reeds bestaande scheuren kunnen vergroten. Ook is het beter om de klimmers van het houtwerk af te houden, want het schilderwerk wordt aangetast door de hechtwortels. Planten die tegen de muur hechten en zichzelf dus beet houden zijn bijvoorbeeld klimop, wingerd en klimhortensia.

Planten die een steun nodig hebben om langs te groeien moeten regelmatig opgebonden worden. Daar tegenover staat dat ze niet veel verder groeien dan de steun, daardoor zijn ze goed in toom te houden. Langs een steun groeit ondermeer kamperfoelie, clematis en druif.

Geschikte muurplanten

Muurbloem (*Erysimum cheiri*)

Muurbloem is een van de weinige kruisbloemigen die het tot sierplant hebben gebracht. In het wild is het een zeldzame bewoner van oude muren, ondermeer in Maastricht. Wilde muurbloem is oranje-geel, terwijl de gekweekte muurbloemen oranjerood tot donkerrood zijn. Muurbloem bloeit in het voorjaar, in april-mei en heeft geurende bloemen. Groeit op oude, verweerde muren die met zachte kalkspecie zijn gemetseld. Groeit niet op de verticale delen maar op de horizontale: de bovenzijde van de muur, schuin afstekende randen etc. Op muurbloem komen veel bijen en hommels af.

's Winters blijft het blad aan de enigszins verhoutende stengels zitten. Muurbloem is vorstgevoelig, vooral als laat in de winter vorst met heldere zonneschijn optreedt. Dek dan de plant licht af.

Muurleeuwebek (*Cymbalaria muralis*)

Muurleeuwebek is een tamelijk makkelijke groeier op zonnige muren en weerstaat vrij veel droogte. Het vormt sierlijke slingers met kleine, ronde blaadjes en bloeit van april tot oktober met kleine geelgearsse bloemen. Muurleeuwebek heeft een heel bijzondere aanpassing aan muren, het steeltje met de rijpende vrucht buigt zich van het licht af en duwt zichzelf als het ware in de spleten van de muur. De enigszins hoekige vorm van het zaad zorgt ervoor dat het gemakkelijk in de spleet blijft liggen en daar kan ontkiemen. Het zaad wordt ook wel door mieren verplaatst. Ook aan de voet van de muur en in het grind wil muurleeuwebek wel groeien.

Gele helmbloem (*Pseudofumaria lutea*) heeft fijn, sierlijk blad en bloeit geel, van april tot diep in de herfst. Als tuinplant op zandgrond gedijt het zelfs in de schaduw, maar eigenlijk hoort deze plant op rotsige grond en op oude muren thuis. Op de stapelmuur is het een dankbare plant die zich spontaan zal vermeerderen, dankzij de mieren die het zaad verslepen. Plant gele helmbloem op een niet te droge, schaduwrijke plek.

Zeepruid (*Saponaria ocymoides*) wordt tot 20 cm hoog en kruipt. De bloei is overdadig met kleine, roze bloemen. Vooral op warme, zonnige plekken kan deze kruiper een hele zode vormen. Overigens niet te verwarren met het wilde zeepruid (*Saponaria officinalis*) dat 50 cm hoog wordt en niet op muren groeit.

Varens

Van de varens die op muren groeien is muurvaren de meest algemene. Het valt echter niet mee om deze varen vaste voet op een muur te laten krijgen. Wel is het voorkomen van muurvaren een goede indicatie dat de muur geschikt is geworden voor andere soorten.

Tongvaren (*Asplenium scolopendrium*) kan vrij eenvoudig uitgeplant worden op de muur. Heeft deze het naar de zin dan zal hij zich spontaan uitbreiden. Tongvaren is wel vrij vorstgevoelig.

Steenbreekvaren (*Asplenium trichomanes*) heeft bij voorkeur een vrij vochtige muur tot z'n beschikking.

Eikvaren (*Polypodium vulgare*) groeit meestal op dood hout, maar komt ook voor op oude muren. Enigszins vermolmd hout in de stapelmuur verwerkt geeft, mits niet te droog, een goede groeiplek.

Alle varens geven de voorkeur aan een standplaats in de schaduw. Op een stapelmuur zijn varens makkelijk uit te planten, mits er voldoende kieren aanwezig zijn. Voor alle varens geldt een schaduwrijke standplaats en voldoende vocht. Om in de stapelmuur de vochtvoorziening een handje te helpen kunnen dakpannen aan de bovenzijde van de muur loodrecht ingegraven worden. Dat gaat het afstromen van het regenwater tegen en zorgt ervoor dat het regenwater in de muur kan doordringen. Een onopvallend waterbassin is te maken door een langwerpige plantenbak, aan de onderzijde voorzien van gaatjes, aan de bovenzijde van de muur (en boven de varens) in te metselen. In droge tijden kan hierin watergegeven worden, wat vervolgens vanzelf z'n weg in de muur vindt.

Bij gespecialiseerde kwekerijen is tongvaren, eikvaren en steenbreekvaren, soms ook muurvaren te koop. Enkele planten uitplanten en vervolgens afwachten of ze zich handhaven en zelfs uitbreiden is het beste recept.

Vetplanten

Vetplanten gaan door hun gedrongen bouw, met dikke vlezige bladeren uitdroging tegen. Ze zijn dan ook uitstekend aangepast om te overleven op droge, zonnige plaatsen. Op muren zijn vetplanten dan ook een aanrader. De hierna genoemde vetplanten worden niet alleen op muren of in de rotstuin toegepast, maar ook als begroeiing op daken.

Muurpeper (*Sedum sempervivum*) Vooral op horizontale vlakken, bijvoorbeeld bovenop de muur doet dit laagblijvende plantje het uitstekend en kan hele plakaten vormen. De dikke blaadjes gaan uitdroging tegen en in het late voorjaar bloeit het overdadig geel. De Latijnse naam 'eeuwig leven' is dan ook goed gekozen. Tussen de gedrongen stengeltjes blijft gemakkelijk organisch materiaal hangen, daartussen kunnen weer andere planten ontkiemen.

Huislook (*Sempervivum tectorum*) of donderblad. Werd vroeger op de daken van huizen aangeplant omdat het de bliksem af zou leiden. Vormt geen zode maar rond de rozet worden kleine rozetjes gevormd. Kan in de loop der jaren uitgroeien tot een compacte pol. Bloeit met een tros van roze bloemen.

Hemelsleutel (*Sedum telephium*) bloeit in de herfst met tot 50 cm hoge, platte bloemtrossen. Meestal is de kleur roze, maar ook donkerrood en geelgroen komen voor. Op bloeiende hemelsleutel komen veel insecten af, vooral bijen.

Tripmadam (*Sedum reflexum*) Het blad is grijsgroen, wortelt op de stengels en kan zo onder gunstige omstandigheden plakaten vormen. De bloei kan op zonnige plekken uitbundig zijn. De trosjes gele bloemen zijn ongeveer 15 cm hoog.

Ook **Wit vetkruid** (*Sedum album*) met witte bloemen en rood aangelopen worstachtige blaadjes en het sterk op muurpeper lijkende **zacht vetkruid** (*Sedum sexangulare*) zijn geschikt voor de bovenkant van de muur.

Campanula

Op zonnige plekken zijn de bodembedekkende klokjes *Campanula poscharskyana* en *Campanula carpatica* aanraders. Deze klokjes bloeien van mei tot september, vooral als de oude bloemen regelmatig weggehaald worden. In een gestapeld muurtje met voldoende ruimte kunnen ze een waar tapijt vormen. Ze vragen een zonnige, niet al te droge groeiplaats.

Tekst: Machteld Klees